

Полчанінова Ірина Леонідівна

к.е.н., доцент кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Опанович Вадим Григорійович

студент

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Полчанинова Ирина Леонидовна

к.э.н., доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Опанович Вадим Григорьевич

студент

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Polchaninova Irina L.

PhD, Associate professor of Department of Tourism and Hospitality Management

O.M. Beketov National University of Urban Economy

Oranovich Vadim G.

student

O.M. Beketov National University of Urban Economy

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ГОТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ ТРАНСФОРМАЦИИ
ГОСТИНИЧНОГО КОМПЛЕКСА РЕГИОНА
RESEARCH OF PROCESSES OF TRANSFORMATION
OF HOTEL COMPLEX OF REGION**

Анотація. У статті проведено економічний аналіз ситуації в готельному комплексі на регіональному рівні. З'ясовано, що в Харківському регіоні є певна специфіка розвитку, яку можна відстежити за вибірковою системою показників. Логіка аналізу регіонального готельного комплексу перебуває в межах системи оцінювальних показників, у групі яких відзначено просторове розміщення, різновиди готельних закладів, номерний фонд і його класність, динаміку змін, якість сервісу, доходність.

Ключові слова. Регіональний готельний комплекс, кон'юнктура ринку готельних послуг, ефективність.

Аннотация. В статье проведен экономический анализ ситуации в гостиничном комплексе на региональном уровне. Выяснено, что в Харьковском регионе есть определенная специфика развития, которую можно отследить по выборочной системой показателей. Логика анализа регионального гостиничного комплекса находится в пределах системы оценочных показателей, в группе которых отмечено пространственное размещение, разновидности гостиничных заведений, номерной фонд и его классность, динамику изменений, качество сервиса, доходность.

Ключевые слова. Региональный гостиничный комплекс, конъюнктура рынка гостиничных услуг, эффективность.

Summary. This article provides an analysis of the economic situation in the hotel complex at the regional level. It was found that in the Kharkiv region has some specificity of which can be tracked by selective system performance. Logic analysis of the regional hotel is within appraisal system indicators in the group which marked spatial location, variety of hotel facilities, hotel rooms and their level, dynamics of changes, quality of service, profitability.

Keywords. Regional hotel complex, conjuncture of market of hotel services, efficiency.

Унаслідок впливу численних факторів на ринку готельних послуг Харківського регіону склалася ситуація, за якої співвідношення попиту і пропозиції в різних готельних закладах є неоднаковим. Виявлена різниця між кон'юнктурою ринку готельних послуг різної цінної категорії є достатньо сталою, тому вона має бути об'єктом економічних досліджень, основна мета яких — раціонально розподілити в розрізі регіону зусилля і ресурси щодо подальшого розвитку готельного комплексу.

У Харківському регіоні станом на 1 січня 2015 р. діяло 125 закладів, що надавали послуги з тимчасового проживання, що складає 3,97% усіх готелів та аналогічних засобів розміщення України. Із них власне готелів налічується 78, мотелів — 6 [1].

Аналіз динаміки кількості даних закладів у регіоні дає підстави виділяти два періоди їхнього розвитку: період спадання (2000–2007 рр.) в умовах посилення податкового тиску на готелі та період відновлення й розбудови готельної галузі (з 2008 р.). За 2008–2012 рр. загальна кількість готельних закладів у регіоні зросла на 75 підприємств (на 150%). Позитивні тенденції розбудови мережі готельних закладів туристичного комплексу Харківського регіону, з одного боку, мають місце завдяки нарощенню готельних потужностей у місті Харкові, де на вимогу організаторів чемпіонату забезпечити 2765 номерів для розміщення було побудовано 30 нових готелів і 12 реконструйовано. Із другого боку, готельна галузь районів області продовжує перебувати у стані занепаду, за період 2004–2014 рр. периферійна мережа готельних закладів скоротилася на 14 об'єктів.

Нових висновків дає змогу дійти аналіз розрахунку кількості місць у готельних закладах на одну тисячу населення Харківського регіону. За останні десять років цей показник знизився з 1,64 до 1,16 готельних місць на 1000 населення. Такий рівень забезпеченості населення областей готельними місцями слід вважати вкрай низьким. У м. Харкові забезпеченість готельними місцями складає 1,2 місця/1000 осіб. Порівняймо, у м. Києві — 6,0 місць/1000 осіб, у Москві — 9,3, у Відні — 25,6, у Парижі — 38,4 [2].

Негативним явищем є зниження питомої ваги готельного комплексу Харківського регіону у структурі географічного розподілу гостьових потоків держави. Так, у 1990-х рр. готельні заклади Харківського регіону приймали близько 7% туристів, які зупинялися в готелях країни. Сьогодні частка регіону знизилася до 3,5% за рахунок більш динамічного зростання номерного фонду та кількості відвідувачів готелів столиці і західних регіонів країни [3].

Прийнятним критерієм оцінки потенціалу регіону та відповідності його готельного сервісу міжнародним стандартам є показники обслуговування готелями іноземних туристів. Статистичні данні свідчать, що впро-

довж 2000–2006 рр. відбувалося зниження інтересу іноземних туристів до східних областей України і стабілізація гостьового потоку в Харківський регіон на рівні 9–11 тис. осіб. Із 2007 р. фіксується зростання обсягів іноземних гостей у регіоні. За 2007–2012 рр. обсяги обслугованих готелями іноземних туристів у Харківському регіоні зросли майже вдвічі (з 27,23 до 50,74 тис. осіб). Із 2005 р. обсяги відвідування іноземцями готелів регіону щорічно зростали, тоді як темпи зростання українських споживачів готельних послуг мають від'ємні значення [4–8]. Наприклад, у 2004 р. готельні заклади Харківського регіону прийняли 2,15% іноземних відвідувачів України, частка іноземців у структурі гостей регіону склала 8,9%. У 2012 р. питома вага готелів регіону в Україні за кількістю обслугованих іноземних туристів зросла до 4,36% за рахунок більш масштабного прийому іноземців готелями м. Харкова, та водночас середня частка іноземців у структурі гостей Харківського регіону за ці п'ять років суттєво виросла до 19,14% (у цілому по країні — до 24,5%) [4–8]. Таким чином, на початок 2015 р. готельний комплекс Харківського регіону вийшов на сучасний рівень гостьового сервісу, за якого кожен п'ятий клієнт є іноземним туристом. Більшу частку іноземних туристів в Україні наразі мають лише готельні комплекси Києва, Одеської та Львівської областей.

Оцінюючи позитивно ці аспекти розвитку готельного комплексу, відмітимо що, темпи зростання поліпшених номерів у Харківському регіоні впродовж останніх років значно відстають від середньоукраїнських. Кількість одномісних номерів у готельних закладах Харківського регіону з 2004 р. почала зростати за рахунок переобладнання двомісних, тримісних і більше.

Аналіз показує, що структуру номерного фонду, що склалася в Харківському регіоні на даний час, можна вважати близькою до оптимальної, найбільш ринково адаптованою до структури запитів туристів — відвідувачів готельних закладів. Завдяки наявності широкого асортименту номерів, у регіоні вдалося охопити всі сегменти ринку споживання готельних послуг: від бізнес-класу до обслуговування дитячих туристичних груп. Відмінності від середнього значення структури номерного фонду України (табл. 1) не є застережливими, оскільки маєтвся своя специфіка.

Таблиця 1

Структура номерного фонду готельних підприємств

Категорія номерного фонду	Україна (в середньому)	Харківський регіон
Люкс	6,68	6,53
Напівлюкс	9,41	11,82
1-місний	16,24	28,14
2-місний	40,10	28,29
3-місний і більше	27,57	6,87

Примітка: розроблено авторам на основі [1, 3]

Розглядаючи організаційні зміни в готельних комплексах, слід орієнтуватися на світові тенденції розвитку. Перш за все, на інтеграційні процеси. Відмітимо, що для Харківського регіону доволі поширений в економічно розвинутих країнах світу процес укрупнення готелів не є характерним. Про це свідчить той факт, що з 2007 року кількість номерного фонду зростає повільнішими темпами, ніж загальна кількість готельних закладів. Досі в готелях регіону наявні номери, що не використовуються чи потребують ремонту. Такі номери нерідко законсервовуються та вилучаються з виробничого процесу. Вживати подібних заходів керівництво великих готельних комплексів регіону змушують переважно дві причини: або нестача обігових коштів (спричинена недостатньою завантаженістю готелів і великим податковим навантаженням), або зменшення обсягів реінвестиційних відрахувань на готельних підприємствах. Натомість сьогодні в регіоні активно формується мережа приватних маломісних готельних закладів. Так у 2000 р. в середньому один готельний заклад Харківського регіону налічував 31 номер і мав місткість 64 ліжко-місця, до 2006 р. спостерігалось зростання до 39 номерів на 72 місця, а у 2009 р. це співвідношення знизилось до 35 номерів і 63 ліжко-місць, у 2014 р. досягло найнижчого рівня — 25 номерів на 45 місць [1].

За фінансово-економічними показниками діяльності готельне господарство Харківського регіону є доволі низькодоходним. Доходи від експлуатації готелів та аналогічних засобів розміщення у країні у 2014 р. становили 3404439 тис. грн., із них лише 3,45% одержано готелями Харківського регіону, при чому частка м. Харкова із загальних доходів в Україні складає 3,22%, а на всі інші райони області сукупно припадає менше 0,27% загальнонаціонального доходу від надання готельних послуг. Для порівняння, за цим показником у 2000 р. питома вага Харківського регіону в державі складала 3,5%, у т.ч. Харкова — 2,5% [2]. Темпи зростання доходності готелів в середньому у Україні за останнє десятиріччя випереджають Харківські регіональні показники, через що питома вага фінансового потенціалу готельного господарства Харківського регіону в державі дуже незначна (в середньому 2,6%). Відповідно до виявлених тенденцій в доходності готелів змінюється фінансова позиція регіонального готельного комплексу на національному ринку готельних послуг.

Незалежно від середнього тарифу, кращих фінансових результатів досягають ті готелі, рівень завантаженості яких вищий. При цьому в останньому показнику акумулюються інші численні фактори «притягальної сили» розташування (промислові, наукові, адміністративні й інші підприємства та установи, культурний, туристичний, оздоровчий потенціал тощо).

За даними Colliers International, готелі сегменту Luxury не змогли піти по шляху зниження ціни на проживання через високу собівартість продукту, внаслідок чого їх завантаження в 2013 р. відстає від рівня 2007 р. на 15–20% [9]. В готелях середньої цінової категорії максимальне зниження завантаження складало 12% в 2009 р., в теперішній час — близько 5–10% [2]. Попит став перерозподілятися від готелів низької цінової категорії в бік більш дорогих. Найбільша питома вага обслугованих (32%) в 2013 р. припадає на готелі категорій Economy/Budget, в 2007 р. цей показник дорівнював 40,7%. Починаючи з 2008 р. ця частка зменшується, що побічно вказує на зниження попиту в цьому сегменті в силу зниження вартості проживання в «зіркових» готелях та їх більшої доступності при кращій якості послуг, що надаються.

На підставі виявлених закономірностей формування фінансового потенціалу Харківського регіонального готельного комплексу слід констатувати, що готелі вищого сегменту найбільш тісно інтегровані у структуру туристсько-рекреаційного комплексу та є найбільш перспективним сектором для впровадження інтеграційних форм.

Висновки. Із вивчення ситуації в регіоні виявлено закономірність впливу нових умов і нових форм конкуренції між готелями та приватними закладами розміщення, причому останні показують вищу динаміку розвитку.

На тлі загальнодержавних позитивних явищ у розвитку готельної галузі Харківський регіон знижує свою частку, що насамперед відбувається через стагнацію готельного бізнесу на периферійних територіях області, де спостерігаються значні диспропорції за районами.

Для Харківського регіону нехарактерне явище укрупнення готелів, доволі поширене в економічно розвинутих країнах світу. Підвищеними темпами натомість формується мережа приватних маломісних готельних закладів.

Аналіз показує, що динаміка обсягу відвідувачів (гостей) за 5–7 років залишається стабільною, що не є позитивною характеристикою розвитку готельного господарства. Динаміка прийому іноземних туристів достатньо невірноважена, і значний їхній приріст припадає лише на 2010–2012 рр.

Готельний комплекс Харківського регіону згідно офіційній статзвітності демонструє низькі значення доходності, а головне, що за доходністю він у 4,4 рази нижчий в порівнянні з середньоукраїнськими показниками. Нераціональною є структура його економіки: тільки 47,7% доходу формується за рахунок основної діяльності, допоміжні послуги з позиції їхнього розвитку і оцінки ефективності самі готельні підприємства економічно не досліджують і не прогнозують.

Література

1. Туристична діяльність у Харківській області у 2014 році: статистичний збірник [за ред. Н. В. Бондаренко] — Х.: Головне управління статистики у Харк. області, 2015. — 60 с.
2. Стан та шляхи розвитку готельної галузі в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті: <http://www.ukraine2012.gov.ua/publication/analytic/articles/228.html>
3. Колективні засоби розміщування в Україні у 2014 році: Статистичний бюлетень. — К.: Державна служба статистики України, 2015. — 200 с.
4. Готелі та інші місця для тимчасового проживання: Статистичний бюлетень. — К.: Державний комітет статистики України, 2008. — 193 с.
5. Готелі та інші місця для тимчасового проживання: Статистичний бюлетень. — К.: Держкомстат, 2009. — 202 с.
6. Готелі та інші місця для тимчасового проживання. Статистичний бюлетень. — К.: Державний комітет статистики України, 2010. — 202 с.
7. Готелі та інші місця для тимчасового проживання: Статистичний збірник. — К.: Державний комітет статистики України, 2011. — 207 с.
8. Туристична діяльність в Україні у 2012 р.: Статистичний бюлетень. — К.: Держкомстат, 2013. — 272 с.
9. Мужчина А. Завантаженість столичних готелів скоротилася на третину [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.dom2000.com/ru/main/article/id/14968

Приходченко Тетяна Анатоліївна

К.е.н., доцент, докторант кафедри регіональної економіки і туризму, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Україна є досить регіонально різноманітною державою. Регіони відрізняються один від одного структурою економіки, соціальними характеристиками та політичними вподобаннями. В принципі, будь-яка велика країна є регіонально різноманітною і має асиметрію в регіональному розвитку і це є нормальним, проте в умовах сучасної України регіональне різноманіття створює додаткові підстави для розхитування ситуації в країні. За всі роки незалежності України так і не відбулося зближення між регіонами та поширення української ідентичності на їх територіях. Політика, яку проводили у регіонах місцеві органи влади замість роботи над згуртованістю України, по суті була спрямована на культивування унікальності окремого її регіону. Всі проблеми в регіоні, які часто взагалі не залежать від «центру», а є прямою сферою відповідальності місцевої влади, перекладались на Київ. Тому важливою подією у сучасній регіональній політиці стало прийняття Закону України «Про засади державної регіональної політики», який визначив

основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України.

Мета державної регіональної політики — створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. [1]

Реалізація державної регіональної політики здійснюється на основі системи взаємопов'язаних документів, що ґрунтуються на Стратегії розвитку України, Генеральній схемі планування території України, схемах планування територій на регіональному та місцевому рівнях. До документів, що визначають державну регіональну політику, належать: Державна стратегія регіонального розвитку України; План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального роз-